

ІСТИННІСТЬ МУЗИКИ СУЩОГО

У статті аналізується проблема суперечності між різними уявленнями про те, в чому сутність музики. Становище мистецтва у сучасному світі, втративши своє колишнє призначення як орієнтира духовного життя людини, змушує замислитися про те, в чому полягає суть досконалої музики.

Ключові слова: *музика, філософія, буття, музична культура, духовність.*

The article examines the problem of contradictions between different ideas about what is the essence of music. Having lost its original purpose as a guide the spiritual life of man, the position of the art in the modern world makes you think about what is the essence of true music.

Keywords: *music, philosophy, Genesis, musical culture, spirituality.*

Музика слугує людству духовним орієнтиром в його пошуках вічних, фундаментальних цінностей буття; вона виступає як постійне нагадування про красу, яка втілює "почутий ритм і гармонію найбільш зримого універсуму" [12, 238]. Неминуще значення музики в тому, що вона, з одного боку, відображає в специфічному ракурсі універсальні закономірності буття; з іншого – виявляє в собі невимовну в понятті, але разом з тим існуючу магічну силу, що дозволило Гегелю визначити музику як дух [3, 139]. Хоча нерідко музика пов'язана зі словом, рухом, прихованою програмою, вона все ж таки є розвитком чистої ідеї, яка має власну логіку розвитку, незалежну від супроводжуючих її позамузичних елементів. Унікальні можливості абстрагування і оперування загальними категоріями зближують такі на перший погляд взаємовіддалені сфери людської думки, як музика і філософія. Їхній багатовіковий зв'язок становить якусь таємницю їхнього призначення та культурного буття. Можливості музики як одного зі способів філософського осмислення світу здавна привертала увагу мислителів.

Сутнісна істинність музики корениться в її внутрішній красі як уособлення гармонії, досконалість духу і свободи. Музична краса має на увазі цілісність, самодостатність, взаємообумовленість частин і цілого, результатом якого стає досконалість художнього образу, втіленого в музичному творі. Поняття "музичність", яке існує у всіх видах мистецтва, розкриває глибинну філософську сутність музики як еталон володіння таємною формою, а, отже, і часом. Органічність і взаємообумовленість всіх складових компонентів музики робить її втіленням природної краси, яка стає ключем до розуміння метафізичної суті буття. Занурення в світ музики дозволяє людині розширити межі своєї духовності, сферу духовної присутності в світі і доторкнутися до першооснов і першопричин сущого [5, 38]. Музика дозволяє повніше відчувати цінність життя, відчувати його пульс, плін; вона ушляхетнює внутрішній світ особистості і робить його справжнім "аристократом духу". Людина не просто шукає в музичному творі відповідь на животрепетні питання буття, вона в ньому знаходить саму істину буття. Музика дає повне і гармонійне відчуття плину життєвих процесів, відображаючи в мініатюрі процесуальність самого буття. Тимчасова природа музики, наявність в кожному творі початку, розвитку і завершення якомога більше підходить для втілення циклічності процесів буття. Музичний твір існує об'єктивно і впливає на формування ментальності і духовності суспільства Нікому не дано перекреслити творіння Моцарта і Бетховена, Россіні і Верді, Чайковського і Глинки. Мова тут йде про справжню музику, тобто про музику, яка підноситься над часом, про музику, яка виражає земну вічність і невичерпність життя духу. Сила справжньої музики в тому, що вона, утілюючи в собі велику триєдність Істини, Добра і Краси, є невичерпною скарбницею духовної пам'яті всього людства. Актуальність філософського осмислення музики і її сутності зростає також з усвідомлення того факту, що істинне мистецтво наближає нас до розуміння трансцендентального, робить, за словами Фіхте, "трансцендентальну точку зору звичайною" [9, 524]. У високому мистецтві ми знаходимо свою справжню сутність, залучаючись до вищої свободи і вищого знання. У справжньому мистецтві все гармонійно і функціонально; у ньому немає суперечності між бажанням у втіленні цілі і її досягненням; у ньому спрямовуючою силою є позитивні цінності, які виступають в якості ідеалу. На ці принципи справжня музика була орієнтована у всі часи. У істинній музиці ми досягаємо вільного споглядання, "споглядання без жадання" (І. Кант), що розкриває перед людиною неозорі духовні горизонти. Справжня музика допомагає людині досягнути всю глибину доцільності Всесвіту, оцінити його як щось прекрасне, досконале, цілісне. Падіння творчої сили, яким відмічена сучасна епоха, виявляється в безформності і диспропорційності, які є наслідком зневаги до гармонійності і цілісності мистецтва. Гармонія між бажанням і можливістю, очевидність мети і несвідомість в здійсненні, єдність мистецтва і етичної культури – все це принципи, на які свідомо або несвідомо постійно орієнтувала істинна музика. Сьогодні спостерігається ослаблення впливу цих принципів, і причина у тому, що ми не намагаємося визначити місце музики в універсумі. Саме життя

вимагає дослідження ролі музики в бутті. Наразі проблема самоорганізації Всесвіту піднімається як проблема боротьби за власне, істинно людське буття, глобальною надметою якої є виживання. Вижити спроможне лише суспільство, де пріоритетними є духовні цінності. Роль музики при цьому як одного з найважливіших шляхів реалізації духовності особистості незмірно зростає. Через людський дух, втілений в музиці, реалізується естетичний початок світу. Початкове прагнення до краси як ідеалу закладене в самій природі людини, воно є невичерпним стимулом до збагнення мистецтва і, тим самим, до духовного самовдосконалення. Музика, яка розуміється як своєрідне поєднання ідеального і реального, емпіричного і трансцендентного, природи і духу, дозволяє усвідомити її місце в універсумі і тим самим вийти на проблему її онтологічної істинності. Будь-яке конструювання мистецтва, помічає Ф.-В. Шеллінг, "може претендувати лише на те, щоб представити його форми як форми речей самих по собі" [12, 242]. Сьогодні процеси, що викликали до життя філософію музики (одним з основних її предметів виступає істинність музики), як явище ХХ століття дають можливість зримо представити, аналізувати, давати оцінку цьому значному утворенню новітньої культури в контексті часу, художньому і інтелектуальному житті.

Інтерес світової і вітчизняної науки до філософського аналізу музики був значним у всі часи. Наукові традиції вивчення музики як складової духовного життя людини і суспільства склалися, перш за все, в рамках філософії. Проблема істинності музики, присутня у філософських дослідженнях, розроблялася шляхом вироблення критеріїв ідеальної музики, тобто такої, яка постає як зразок, що якнайповніше утілює її сутнісний початок. При цьому визначилися дві головні тенденції вивчення істинності музики.

Перша з них розглядала музику як віддзеркалення гармонії Всесвіту, друга – як віддзеркалення внутрішньої суті людини. Музика при цьому розумілася як прояв духовної субстанції людини. Взаємно доповнюючи і збагачуючи один одного, ці напрями дослідження музики розвивалися паралельно і час від часу пересікалися. Так, в одних і тих самих філософських працях можна було зустріти трактування музики як втілення закономірностей Всесвіту і одночасно як ключа до потаємних схованок людської душі.

Філософія Стародавнього Сходу дала перші приклади вивчення проблеми істинності музики в особі таких мислителів, як Конфуцій і Матанга. Матанга в трактаті "Бріхаддеші" ("Твір про музику різних місцевостей") наводить еволюцію "причинного звуку", що характеризується як "вище лоно". У конфуціанському трактаті "Юецзі" ("Записки про музику") йдеться про те, що музичні звуки – це звуки особливі. Вони не просто високі або низькі, довгі або короткі, приємні або неприємні тощо. Це звуки, які "йдуть від людського серця; музика пов'язана із ставленням людини до людини" [6, 185]. Отже музика – явище не природного світу, а соціального і "тому звірі та птахи знають голоси, але не знають музичних звуків" [6, 185]. "У Давньому Єгипті музичним вихованням займалися жерці, що відбирали для вивчення лише досконалу музику, таку, що сприяла приборканню пристрастей і етичному очищенню" [4, 6]. Мислителі і видатні композитори минулого і сьогодення були переконані в тому, що музика – це, перш за все, думка. Нечутна і невідчутна думка, стаючи музикою, знаходить можливість бути сприйнятою. Ніякі слова не можуть скільки-небудь достовірно описати рух музичної думки – а вона завжди рух і ніколи не може бути точковою, бо музика завжди описує не одномоментне. "Справжня музика – це космічна свідомість, відбита в звуках. Людина, що створює таку музику, подібна до Бога, вона – богопізнаюча" (Упанішади). "Музика паралельна розуму, серцю і тілу відповідно. Справа в тому, що музика благотворно впливає на розум людини, а пісня поєднує людську мудрість з джерелом вищої мудрості всього існуючого у Всесвіті" (Каббала).

Проблема музики в античній філософії розглядалася Піфагором, Демокритом. Одна з перших теорій віддзеркалення музикою універсальних канонів буття – піфагорійське вчення про "співочу гармонію небесних сфер", – вже володіє високим ступенем філософського узагальнення, оскільки музика в ній розглядається з погляду загального принципу стабільності Всесвіту. Характеризуючи рухи планет, Піфагор визначає їхню вищу доцільність як музику, відводячи тим самим музиці роль ідеалу, прагнення до якого народжує досконалість і живим втіленням якого є Космос. Але музика оцінювалася не лише як символ досконалого улаштування світу. Вона із старовини була привабливою і як зразок ідеальних людських стосунків. Аналогія між канонами музики і особистісними стосунками ще з часів античності знайшла життя в музичному терміні "такт", який розуміється не лише як прийом метричної організації музики, але й як здатність людини знаходити правильне поведінкове рішення в будь-яких ситуаціях. Також проблема музики розглядалася в рамках теорії етосу в працях Платона і Аристотеля. Відображають вищий розвиток і перетворення античного вчення про етос слова святителя Григорія Ниського: "Музика є не що інше, як заклик до більш піднесеного способу життя, який наставляє тих, хто відданий чесноті, не допускати в своїх вдачах нічого немuzичного, неструнного, неспівзвучного, не натягнуті струн понад належне, щоб вони не порвалися від непотрібної напруги, але також і не послабляти їх в задоволеннях, які порушують міру: адже якщо душа розслаблена подібними станами, вона стає глухою і втрачає благозвучність. Взагалі музика наставляє натягувати і відпускати струни в належний час, спостерігаючи за тим, щоб наш спосіб життя неухильно зберігав правильну мелодію і ритм, уникаючи як надмірної розбещеності, так і зайвої напруженості" [1, 109]. Ці слова є ключовими в розумінні свято батьківської музичної антропології. У трактаті Марціана Капели (IV–V ст.) "Про весілля Філології і Меркурія", присвяченій Музиці, весільний персонаж – жінка-вчена Гармонія – в своїй промові розкриває суть феномена музики. Гармонія говорить, що вона охоплює весь Космос, вона упорядко-

вує душі, які походять від монади як "першого оформлення інтелектуального світла". Гармонія має величезний вплив на все живе і неживе. Її основне заняття – Всесвіт з його світовою гармонією. Але заради земної жінки Філології вона займається також звучною музикою – мелосом (звукорядами, ладами, питаннями побудови мелосу) і ритмом (тут – час, стопи, види ритмів) [1, 156].

Ідеї істинності мистецтва і музики зустрічаються в роботах мислителів періоду еллінізму Плотіна, Климента Александрійського, ототожнення сутності музики з божественною гармонією світу відображене в концепції Боеція. "Піфагорійський порядок Всесвіту він просто називає "музикою". Важливо, що "музика" для автора також і гармонія: "певний лад гармонії" в кругообігу небесного склепіння, "деяка гармонія" – в зв'язках чотирьох елементів світу (вогню, повітря, води, землі). У нього є три музики: *mundana* (світова, космічна), *humana* (людська, тобто гармонія душі і тіла) і *instrumentalis* – наша звичайна звучна музика (мається на увазі *musica vocalis*). Перші дві як музики метафізичні, а третя, абсолютно ідентична тим двом за своєю суттю, специфічна способом реального виявлення музики-гармонії в звуковому виразі, доступному сприйняттю тваринної істоти – людини. І відразу ж після констатації потрібної музики Боецій переходить до чисто музичних матерій: "консонанс, який управляє всією гармонією [*modulationem* – "ладом"] музики, не може виникнути [або: "виявитися" – *feri*] без звучання" [2, 133-141, 191-192, 303-305].

Розуміння сутності музики відображало уявлення свого часу. Так, в творіннях середньовічних вчених – Аврелія Августина, Р. Бекона, Василя Кесарійського, Іоанна Златоуста – центральною думкою була ідея про божественне походження всього сущого, у тому числі і музики. В епоху Відродження і Нового часу аналіз музики починає усвідомлюватися як самостійна частина філософських досліджень, завдяки чому діапазон питань, які вивчаються і відносяться до музики, розширюється. Розв'язання традиційних проблем музики, таких як призначення музики, особливості її змісту, співвіднесена з іншими видами духовної діяльності, почало займати помітне місце в роботах філософів Н. Кузанського, Н. Орезмського, Дж. Валли, І. Грохео, Дж. Царліно.

У Новий час на характер трактування істинності музики вплинув розвиток наук про людину. Популярна в давнину ідея математичного тлумачення музики знайшла продовження в дослідженнях Г.-В. Лейбніца, що визначив музику як "неусвідомлену вправу в рахунку". Вивчення психології людини привело до розвитку теорії афектів і появи теорії людських темпераментів. На перший план виходить вивчення можливостей сприйняття музики, збагнення її сенсу і суті, які знайшли віддзеркалення в працях Р. Декарта, А. Верхмейстера, І. Маттезона, російського музиканта Н. Ділецького. Істинною вважається така музика, яка якнайповніше здатна відобразити багатство людських переживань.

Продовженням традиції вивчення істинності музики стали праці французьких енциклопедистів – Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро, Ш. Монтеск'є. В особі Ж.-Ж. Руссо ми зустрічаємося з прикладом того, як думки про музику висловлюють ті філософи, які безпосередньо нею займалися [7, 221]. Музика знайшла своє втілення у визнанні її особливої ролі в духовному житті людини. Значну роль в дослідженні ролі музики в духовному житті людини зіграли праці з вивчення мови І.-Г. Гердером, продовжені потім В. Гумбольдтом.

У ХХ столітті ставлення до музики, як і до всіх мистецтв, змінилося. Мистецтво розширює свій простір і набуває в житті людини значення чинника підсвідомого залучення до істини буття. Подібні думки, вказуючи на особливе трактування істинності мистецтва, і, зокрема, музики можна зустріти в роботах Н. Бердяєва, В. Соловйова, Л. Карсавіна, П. Флоренського, І. Ільїна.

Останнім часом дослідження різних сторін сутності музики набувають значної активності. У числі учених, що продовжили традицію Б. Асаф'єва в дослідженні музики в світлі загальної картини світу, був Ю.Н. Холопов. Музику як світ людини вивчає В.К. Суханцева, музику як феномен культури – Л.М. Михайлова і Н. Осипенко. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття значна кількість досліджень пов'язана з проблемою впливу музики на людину. Серед них можна навести роботи С. Ахтамянаної і А. Пачулія, які вивчають проблему духовності. Сутність музики виявляється в тому, що вона володіє власним, незалежним буттям, визначуваним особливостями її становища в системі універсуму. Як складова духовного буття людини, вона утілює його загальні закономірності, але при цьому підкоряється специфічним нормам, які відображають особливість її існування. Буття музики відрізняється поєднанням стихійного і свідомого, логічного та ірраціонального початків, що знаходять в ній свою гармонійну єдність. Стихійність виступає в музиці як втілення творчого початку, логічне – того раціонального, що лежить в основі універсальних закономірностей буття. Ірраціональне в музиці є джерелом творіння, полем народження нових сенсів, тоді як свідоме є результатом інтелектуальної роботи творця, який веде до створення струнного логічного твору. Завдяки цьому музика здатна існувати в якості організованого цілого як мистецтва звукового і тимчасового, залишаючись при цьому носієм творчих потенцій. Музика володіє здатністю якнайповніше виражати внутрішнє, духовне життя людини. Узятя в своїй онтологічній даності, вона фіксує скороминувність, невловимість і крихітність людських переживань, будучи своєрідною "стенографією відчуттів" людини (Л.Н. Толстой). Її унікальна здатність зберігати і переробляти інформацію, в якій відображені усвідомлені і неусвідомлені переживання, робить музику таємним літописом людської душі.

Проте сутнісна значущість музики в житті людства не обмежується сферою виразу відчуттів. Вона проникає набагато глибше, впливаючи на підсвідомість, приводячи в рух механізм культурно-історичної і соціальної пам'яті людей, актуалізуючи те, що перебуває в ній в стані "згорнутої інформації". Істинна музика сприяє розвитку людської духовності, є джерелом залучення особистості до вищих цінностей буття. Музика як втілення гармонії універсуму встановлює незримий, але міцний зв'язок людини з Космосом. Втілення в музиці фундаментальних закономірностей буття, таких як процесуальність,

циклічність, пропорційність, періодичність і так далі, дозволяє людині доторкнутися до метафізичних основ буття. Музика завдяки цьому стає живим джерелом визнання доцільності і гармонійності Всесвіту. Унікальність музики як духовне і культурне творіння музиканта виявляється в тому, що вона є відповіддю на його емоційні та інтелектуальні потреби. Сутність музики розкривається завдяки властивій їй початковій цілісності, яка дозволяє формувати не лише внутрішній світ творця, але й слухача. Залишаючись вічною і прекрасною таємницею, істинна музика реалізує приховані потенції людської суті, виявляючи в людині її духовну природу. Загадковість і невловимість музики, створеної творцем, дає можливість охарактеризувати її як невимовну в понятті, але реально існуючу магічну силу.

Справжня сутність музики полягає в тій духовній силі, яка позитивно впливає на і соціум. Це особливо актуально у зв'язку із загальним кризовим станом духовності суспільства, що неминуче позначається на стані музичного мистецтва. Музика, втрачаючи свої позиції як духовного ідеалу, стає ареною технічних експериментів, внаслідок чого зникає той невловимий дух, який становить її сутність як духовного явища. А тим часом проблема сутнісної істинності музики має безпосередній стосунок до розв'язання фундаментальних проблем сучасності: підтримуючи прогресивну творчу спрямованість в житті соціуму, вона здатна протистояти руйнівним глобальним тенденціям, спрямованим на руйнування його гуманістичних традицій.

Становище мистецтва у сучасному світі свідчить, що воно втратило своє колишнє призначення як орієнтира духовного життя людини. Засилля масової музичної культури викликає тривогу характером свого впливу на духовний світ сучасної людини. Численні низькопробні зразки поп-музики примушують знову замислитися над тим, якою ж має бути справжня музика. "Музика, з одного боку, перетворилася на простий звуковий фон до побутового життя людини, з іншого – в своєрідний еквівалент наркотичного засобу, що приголомшує людину і дає їй тимчасовий ерзац задоволення. Звичайно, про сутність музики краще за все, дає уявлення наше її відчуття і переживання. А щоб говорити про це цілком конкретно, необхідно ще її музично-теоретичне дослідження, теоретичний аналіз. Але, крім того, в уявлення про сутність музики завжди входить і залучення до її сокровенного духовного середовища, до метафізичних глибин" [11, 8].

Відтак, постановка проблеми істинності музики перегукується з вельми серйозною проблемою духовного здоров'я людини. Як же підійти до сутності музики і чи все на світі має суть? Теологія вчить: Бог не створював зла, брехні, неподобства, отже, вони і не мають сутності. Все суще та істинне – від Суцього. Сутність – не в умовній серединці між кращим і найгіршим, а в кращому. Повнотою досконалості є Бог. Образ Божий закладено в людину як спрага і прагнення, проте досягти святої реальності богоподібності в любові до Бога він має рішучістю і зусиллям своєї вільної волі. Якщо така сутність людини, то вона не може не відбитися в музиці. Прекрасна музика та, з якої піднімаються піднесені і сильні тяжіння до чистоти, світла і святості життя, до рятівної для людини краси. Існує така сфера музичного мистецтва, яка задовольняє цю вимогу, вона стала єдиною і цілком світовою, і в ній поміщений відблеск Божественної, Христової краси. В її глибині не лише жадання досконалості, але й насичення, зцілення і перетворення. Богослужбне мистецтво було джерелом суцього музики, незримо живило її і живить в сьогоденні. У тому, що Бог відкриває людині, частина послання залишається невисловленою, і її можна вимовити і зрозуміти лише за допомогою музики, здатної вести нас до Творця всілякої гармонії, викликаючи в нас відгуки, співзвучні з красою і істиною Бога, – з тією реальністю, яку ніяка людська мудрість і ніяка філософія неспроможні виразити.

Музика – вже сама по собі є літургією. Але не всіляка музика підходить. Музика, що пропонує себе як літургійну, має бути очищена як серце людини. Композитор має вислухати вказівки Бога, розраховуючи при цьому на Його незамінну допомогу: сакральна музика народжується як дар Святого Духу. Головним критерієм "літургійності" якоїсь музики є не чийсь особистий смак, а її відповідність динаміці втілення Слова. Мова йде про двоетапний рух: Син Божий втілюється. Слово матеріалізувалося. Справжній витвір відрізняється позитивним характером свого впливу, який полягає у виявленні в людині її творчої природи і духовності як проявів вищих потреб життя. Істинність музики визначається не лише здатністю відповідати духовним запитам особистості, але формувати естетичні потреби більш високого рівня. Мобілізує для свого збагнення всі сутнісні, творчі сили людини і синтезуючи їх в єдине гармонійне ціле, істинна музика дає можливість доторкнутися до скарбів об'єктивного духу – тих духовних багатств, які були створені людством. Сліди позитивного впливу істинної музики помітні не лише у формуванні і художніх смаках суспільства, але й в силі духовної енергії шедевра, який стає імпульсом до народження нових витворів мистецтва. Частота звучання твору, яка характеризує ступінь його популярності, не завжди є ознакою істинності музичного твору. Нерідкі випадки, коли істина не сприймається і не засвоюється суспільством через розрив між новаторською мовою твору і слуховим досвідом епохи. Лише час і практика дозволяють виявити до кінця істинність твору.

Підіємо підсумки. Уявлення про сутність музики відкривають зв'язок музики з проблемами людини, цілями її буття. Правильні, адекватні переконання на сутність музики слугують традиції життя. У музиці, яка миттєво відгукується на душевні пориви людини, присутнє живе дихання творчості, те, що дозволяє відчувати її як "тут-буття" (М. Хайдеггер). Саме істинна музика розкриває в людині її духовну природу, пробуджує в неї ті сили, які роблять її істотою творчою, здатною перетворити навколишній світ. Але перетворення починається з самої людини, коли всі її сутнісні сили скеровані в єдине могутнє русло. Актуалізуючи в людині те, що в ній присутнє як неусвідомлене знання і приховані духовні сили, істинна музика здатна повністю перетворити духовну зовнішність людини.

Використані джерела

1. Античная музыкальная эстетика: [Вступ. очерк, собр. текстов и перевод А. Ф. Лосева, предисловие В.П. Шестакова]. – М.: Музгиз, 1960. – 304 с.
2. Боэций. О музыкальном установлении / Боэций: [Пер. с лат., комментарии, исследование Е.В. Герцмана]. – СПб.: Глаголь, 1995. – 480 с.
3. Гегель Г. Ф. Сочинения в 14 томах / Г.Ф. Гегель. – М.: Искусство, 1958. – Т. XIV. – Кн. 3. – 1958. – 625 с.
4. Гудимова С. А. Музыкальная эстетика: науч.-практ. пособие / С. А. Гудинова [под. ред. Скворцова Л.В., Галинской И.Л.]. – М.: ИНИОН РАН, 1999. – 283 с.
5. Лукьянов А. В. Мысли о культуре и философии России / А. В. Лукьянов // Философский космос России: сб. науч. тр. – Уфа, 1998. – С. 37–39.
6. Музыкальная эстетика стран Востока [Под общ. ред. В.П. Шестакова]. – М.: Музыка, 1967. – 414 с.
7. Руссо Ж.-Ж. Избранные сочинения в 3 томах / Ж.-Ж. Руссо. – М.: Государственное издательство худ. литературы, 1961. – Т.1. – 1961. – 851 с.
8. Суханцева В.К. Музыка как мир человека (от идеи Вселенной к философии музыки)/ В.К. Суханцева. – К.: Факт, 2000. – 176 с.
9. Фишер К. История новой философии: в 10 т. / К. Фишер // Фихте. Жизнь, сочинения и учения. – СПб.: РХГИ, 2004. – Т.4. – 2004. – 733 с.
10. Хайдеггер М. Время и бытие / Мартин Хайдеггер: [Сост., пер. с нем. и комм. В. В. Библихина]. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
11. Холопов Ю Н. О сущности музыки (последняя статья Ю.Н. Холопова, 2003г.) / Юрий Николаевич Холопов и его научная школа. – М., 2004. – С. 6–17.
12. Шеллинг Ф.В. Философия искусства / Ф.В. Шеллинг: [Под общ. ред. М.Ф. Овсянникова; пер. с нем. П.С. Попова]. – М.: Мысль, 1999. – 608 с.

УДК 130.2

Євген Олександрович Філь
аспірант Східноукраїнського національного
університету імені В. Даля

**РЕЛІГІЙНІ ЦІННОСТІ У СТРУКТУРІ
СЕКУЛЯРИЗОВАНОГО СОЦІУМУ**

Стаття присвячена проблемі релігійних орієнтирів людини у секуляризованому суспільстві. Розглядаються причини кризи світогляду сучасної людини. Автором аналізуються зміни особистісних цінностей людини й трансформації поняття "особистість" у сучасному секуляризованому соціумі.

Ключові слова: духовні цінності, особистість, культурна спадкоємність, традиція, утилітарність, секуляризація, глобалізація, десакаралізація, сакральне, суспільство споживання.

The article is devoted to the religious orientation of man in a secular society. The reasons of the crisis worldview of modern man. The author analyzes the changes in the personal values of the person and the transformation of the concept of "personality" in the modern secularized society.

Keywords: cultural values, personality, cultural succession, tradition, utility, secularization, globalization, profane, sacred, consumer society.

Актуальність даної проблеми визначається реаліями сучасного стану українського суспільства. Складністю процесів перехідного періоду напруженою в атмосфері духовного життя, сутнісною рисою якого є руйнування фундаментальних основ традиційного духовного життя, наростання відчуття втрати гарантованого буття індивіда. Інтелектуальна атмосфера й духовні шукання людини в сучасному суспільстві визначаються усвідомленням кризи системи світоглядних орієнтирів. Причому відчуття кризи фундаментальних підстав людського буття й пошуки виходу з неї характерні як для західної цивілізації, так і для України, що говорить про загальні тенденції, що відбуваються у світі, незалежно від пануючої соціально-політичної ситуації. Таким загальним процесом є глобалізація. Тенденції глобалізації, спостережувані в сучасному світі, являють собою процеси в основному економічного характеру, але слід також вказати на культурну складову глобалізації. Ніколи раніше не було настільки гострого відчуття спільності проблем, тісного взаємозв'язку й взаємозалежності індивідів, країн, цивілізацій. Світ, залишаючись політично, культурно й соціально мозаїчним, у своїх сутнісних підставах завдяки глобалізації дедалі більше сприймається як єдиний, цілісний.

Глобалізація як явище, що характеризує сучасний суспільний розвиток, розглядалася в працях Д. Голдблатта, Ф. Фукуями, Є. Азроянца, З. Баумана, А. Тойнбі, Є. Леруа, П. Тейяра де Шардена, К. Ясперса, В. Іноземцева, А. Уткіна, Д. Хелда, А. Чернова, А. Чумакова.

Глобалізація – процес, який постійно підсилюється вже протягом декількох століть. Він характеризується взаємовпливом культур і народів, "уявною" єдністю людства, розвитком нових інформа-